

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.12736029>

O‘ZBEKISTONDA AUDIT TIZIMINING JORIY ETILISHI ISTIQBOLLARI

Qodirov Eldor

O‘zbekiston Respublikasi bank-moliya akademiyasi magistri

***Annotatsiya:** Maqolada ichki auditorlarning roli va ko‘nikmalari ichki audit rahbarlari xabardor bo‘ladigan, rivojlantiradigan va boshqaradigan mahsulotga aylanishi kerakligi xususida so‘z yuritiladi. Shuningdek, ichki audit guruhiga o‘ziga xos ishbilarmonlik va aniq texnik ko‘nikmalar kerakligi ta’kidlanadi.*

***Kalit so‘zlar:** audit, bank, pul, mablag‘, mijoz, muqot, tekshiruv.*

ПЕРСПЕКТИВЫ ВНЕДРЕНИЯ СИСТЕМЫ АУДИТА В УЗБЕКИСТАНЕ

Эльдар Кадыров

Магистр Банковско-финансовой Академии Республики Узбекистан

***Аннотация:** В статье утверждается, что роль и навыки внутренних аудиторов должны стать продуктом, который руководители внутреннего аудита узнают, развивают и управляют им. Также подчеркивается, что команде внутреннего аудита необходимы особая деловая хватка и особые технические навыки.*

***Ключевые слова:** аудит, банк, деньги, фонды, клиент, коммуникация, проверка.*

PROSPECTS OF IMPLEMENTATION OF THE AUDIT SYSTEM IN UZBEKISTAN

Eldar Kadyrov,

Master of Banking and Finance Academy of the Republic of Uzbekistan

Abstract: *The article argues that the role and skills of internal auditors should become a product that internal audit leaders become aware of, develop, and manage. It is also emphasized that the internal audit team needs specific business acumen and specific technical skills.*

Key words: *audit, bank, money, funds, client, communication, inspection.*

Darhaqiqat, auditorlik bilimlarni boshqarish - bu asrning boshida paydo bo'lgan nisbatan yangi kasbdir. Bilim rejasi ichki audit funktsiyasi keyingi etuklik darajasiga yetganda nima ma'lum bo'lishi kerakligini belgilaydi. Natijada bugungi kunda auditorlik faoliyatining mustahkam xalqaro huquqiy asoslari yaratildi, uni tashkil etish shakllari har tomonlama ishlab chiqildi, auditorlar uchun keng ko'lamli uslubiy materiallar chop etilib, doimiy yangilanib borilmoqda. Yevropa va Amerikaning yetakchi rivojlangan bozor mamlakatlari audit bo'yicha ko'p asrlik tajribaga ega. Huquqiy iqtisodiyot va zamonaviy fuqarolik jamiyatining rivojlangan instituti sifatida audit G'arbda shakllandi.

Auditning xalqaro nazariyasi va amaliyoti raqobat muhitida rivojlangan. G'arbda bularning barchasi tegishli tadqiqotlar va ushbu tadqiqotlar materiallarini keng jamoatchilik muhokamasi bilan birga olib bordi. Natijada bugungi kunda auditorlik faoliyatining mustahkam xalqaro huquqiy asoslari yaratildi, uni tashkil etish shakllari har tomonlama ishlab chiqildi, auditorlar uchun keng ko'lamli uslubiy materiallar chop etilib, doimiy yangilanib borilmoqda. Ular auditorlik faoliyatining asosiy tushunchalari, atamalari va toifalarini belgilaydi va tasniflaydi. Rossiyada 2000 yildagi Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari qo'mitasining loyihalari bo'yicha materiallar nashr etildi. Mahalliy auditorlik firmalarining o'rganish va to'plangan tajribasi shuni ko'rsatadiki, u muayyan milliy xususiyatlarga ega (masalan, u konsalting bilan bevosita bog'liq emas, balki bilvosita emas), garchi xorijiy manbalarda mavjud bo'lgan ko'plab qoidalar qiziqarli va auditorlik faoliyatini rivojlantirishga yordam beradi. rus kompaniyalari.

Chet ellik mualliflar (masalan, Roy Dodj) G'arbda dastlab audit buxgalteriya hujjatlari va hisobotlarning ishonchliligini tekshirish va tasdiqlashdan boshqa narsa emasligini tan olishadi. Auditorlar, asosan, birlamchi hujjatlarni, buxgalteriya registrilarini, shuningdek, ular asosida tuzilgan moliyaviy hisobotlarni tekshirdilar.

Keyinchalik audit tizimga yo'naltirilgan bo'ldi. Shu bilan birga, amaliyotchi professional auditorlar buxgalteriya hujjatlari va yozuvlarini tuzadigan va ishlatadigan odamlar (o'z mijozlari biznesining tashkilotchilari va ijrochilari o'rtasidagi) munosabatlarini sinchkovlik bilan o'rgana boshladilar. Xatolarning oldini olish uchun ular asosiy e'tiborni har bir mijozning boshqaruv tizimi, birinchi navbatda uning ichki nazorat tizimi, xususan, ichki audit samaradorligini oshirishga qarata boshladilar.

Agar mijozning ichki nazoratida ma'lum kamchiliklar mavjud bo'lsa, agar u tekshirilayotgan butun davr uchun buxgalteriya hisobidagi ko'plab xatolar va noaniqliklarni bartaraf etishga yordam bermasa, tizimga yo'naltirilgan audit tamoyillariga rioya qilgan holda, amaliyotchi auditorlar mijozga batafsil tavsiyalar berishdi. bu zaif tomonlarni bartaraf etish, shu bilan unga konstruktiv yordam ko'rsatish. Va bu buxgalteriya hisobining to'g'riligiga va hisobot ma'lumotlarining ishonchliligiga ta'sir qilishi mumkin emas. Shunday qilib, tizimli yondashuv audit sifatining o'ziga xos kafolatiga aylandi.

Zamonaviy audit, ayniqsa G'arbda, tavakkalchilikka asoslangan auditdir. Bu nafaqat tasdiqlovchi va tizimga yo'naltirilgan auditning ijobiy tomonlarini, balki birinchi navbatda statistik yoki statistik bo'lmagan tanlama tadqiqotlariga asoslangan auditlarni qo'llaydigan jarayondir. Ichki audit funksiyalarini outsorsing qilishning afzalliklarida bilimlar yashirin (boshda saqlanadi) va aniq (yozma) bo'lishi mumkin. Takroriy bo'lmagan xizmatlar va mahsulotlar uchun (masalan, ichki audit va konsalting) talab qilinadigan bilimlarning 80 foizi yashirin va 20 foizi aniq bo'lishi mumkin deb taxmin qilinadi. Bu shuni anglatadiki, ichki audit rahbarlari birinchi navbatda ko'nikmalarni almashish dasturlarini (mavzu bo'yicha mutaxassislar), ikkinchidan, asboblarni, shablonlarni va qo'llanmalarni ishlab chiqish qobiliyatini amalga oshirishlari kerak.

Kasbiy amaliyot (faoliyat)

Kasbiy amaliyot deganda ichki audit faoliyatida ko‘proq qiymat berish uchun uni o‘zgartirish kerak bo‘lgan hamma narsa tushuniladi. Masalan, ichki auditorlarning malakasi etuklashib, texnik xususiyatga ega bo‘lganligi sababli, malaka oshirishdan samarali foydalanish uchun dasturlar va tadbirlar mavjud bo‘lishi kerak. Yangi ichki audit funksiyasi faqat byudjet va biznes-rejaga ega bo‘lishi mumkin. Ichki audit funksiyasini qurishda menejerlar an’anaviy ravishda birinchi navbatda ishlashga e’tibor berishadi. Ichki audit rahbarlari ko‘proq strategik o‘ylashni boshlaganlarida, qo‘shimcha ko‘rsatkichlar mazmunli bo‘lib, katta qiymat va imkoniyatlarga yo‘lni aniqlaydi. Taftish komissiyasi a’zolari va ijroiya rahbariyati qobiliyatlarni yaxshilash ham, samaradorlikni oshirish ham qo‘shimcha qiymatga ega faoliyat ekanligini tushunishadi. Yuqori darajadagi etuklikka erishilganda, ichki audit ikkala faoliyat to‘g‘risida hisobot berishi kerak. Tashkiliy munosabatlar va madaniyat Yuqori sifatli munosabatlarni o‘rnatish uchun ichki audit rahbarlari nafaqat manfaatdor tomonlarning kutganlarini aniq tushunishlari, balki bu rahbarlarni o‘qitishlari va ularning umidlarini boshqarishlari kerak. Madaniyat har doim ichki audit harakatlariga to‘sqinlik qiladigan yoki osonlashtiradigan siyosiy va real omildir. Eng yaxshi g‘oyalar, agar ichki audit rahbarlari ularni kerakli auditoriyaga taqdim eta olmasalar, ta’sir qilmaydi.

Korporativ boshqaruv tuzilmasi (atrof-muhit) Ichki audit funksiyasiga taqdim etilgan tashkiliy vakolat (Ichki audit to‘g‘risidagi Nizom) va tashkilotning hisobot tuzilmasi ichki audit funksiyasining professional, mustaqil va ob’ektiv bo‘lishiga imkon beradigan pozitsiyani belgilaydi. Ichki audit funksiyasini korporativ boshqaruv, risklarni boshqarish va nazorat qilish sohalaridagi birinchi va ikkinchi mudofaa liniyalari faoliyati bilan integratsiyalashuvi ichki audit xizmatlari va mahsulotlarining foydaliligini oshiradi. Xizmatlar va mahsulotlarning kutilayotgan darajasi qo‘llab-quvvatlovchi operatsion komponentlar darajasiga to‘g‘ri kelmasa, kelishmovchiliklar yuzaga keladi va ularni yumshatish choralari talab qilinadi. Strategiya va ichki audit imkoniyatlarining joriy holatini aniqlash ichki audit

imkoniyatlarini rivojlantirish va faoliyatni qiymat beruvchi jarayonlar va dasturlarga kiritish uchun sharoit yaratadi.

Xulosa qilib har bir auditorlik tashkiloti yoki ichki audit funksiyasi ichki audit imkoniyatlarining joriy holatini aniqlash uchun ichki auditning etuklik modelidan foydalanishi mumkin. Shunday qilib, tashkilot ichki audit faoliyatining yetukligini oshirish va mijozlarga ko‘proq foyda keltirishi uchun qanday tadbirlarni amalga oshirish kerakligi aniq bo‘ladi. Ichki auditning yetuklik modeli ham ishlab chiqilganki, u ichki audit mahsuloti va xizmatlarini tanlash, odamlar, professional amaliyotlar, faoliyatlar, munosabatlar va tuzilmalarni bog‘laydigan komponentlar va darajalarni ifodalaydi. Bu fan emas, balki mahsulot va xizmatlar haqida strategik tanlov qilish uchun mavjud ichki audit faoliyati qanday o‘zgarishi kerakligi haqida ma’lumotlar omboridir.

Adabiyotlar ro‘yxati:

1. Адамс Р. Основы аудита: пер.с англ. / Под ред. Я. В. Соколова. — М.: Аудит, ЮНИТИ, 2009. — 398 с.;
2. Леценко И. Б. Современные виды аудита в международной практике. Экономика, управление, финансы: материалы междунар. заоч. науч. конф. (г. Пермь, июнь 2011 г.). / Под общ. ред. Г. Д. Ахметовой. — Пермь: Меркурий, 2011. — С. 79–81.;
3. Международный аудит: Учебное пособие / Т. В. Ножкина. — Петропавловск-Камчатский: КамчатГТУ. 2011–127 с.;
4. Европейский аудит // [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://world.eizvestia.com/full/evropa-atakuet-auditorov>
5. Основы аудита // [Электронный ресурс]. 28.03.2012- Режим доступа: <http://knigi-uchebniki.ru/osnovy-audita>;
6. Мазуренко А. А. Зарубежный бухгалтерский учет и аудит: Учебн. пособие / А. А. Мазуренко. — М.: КНОРУС, 2010. — 240с.;
7. Кучеров, А. В. Особенности аудита за рубежом / А. В. Кучеров, Я. М. Козичева. Молодой ученый. — 2013. — № 5 (52). — С. 339-343. — URL: <https://moluch.ru/archive/52/6908/> (дата обращения: 09.07.2024).